

Steinerovy „Dopisy členům“

Jan Dostal

Vedení Theosofické společnosti, ve které Rudolf Steiner přijal roku 1902 po delších vnitřních bojích funkci generálního tajemníka její německé sekce, založilo roku 1911 v Indii „Řád Hvězdy Východu“, jehož cílem měla být příprava příchodu nového „Spasitele světa“, tehdy už také konkrétně vyhládnutého. To byly tendence, s nimiž se Steiner nemohl ztotožnit. Vznikl neřešitelný rozpor mezi jeho zvěstováním a vedením Theosofické společnosti. Kvůli tomuto rozporu byla německá sekce, vedena Steinerem, začátkem roku 1913 vyloučena z Theosofické společnosti. Už od roku 1912 připravoval Steiner založení nového sdružení s názvem „Anthroposofická společnost“. Došlo k němu v únoru 1913. Nová společnost měla tehdy 2500 členů v 85 pracovních skupinách; vedle Německa byla zastoupena i v Belgii, Čechách, Dánsku, Anglii, Finsku, Francii, Holandsku, Itálii, Norsku, Polsku, Rakousku, Švédsku, Švýcarsku a v USA. Steiner sám nepůsobil v nové společnosti jako její člen, nýbrž jenom jako spirituální učitel, tj. svými přednáškami.

Sotva vzniklou Anthroposofickou společnost čekaly nejtěžší zkoušky. Už v roce 1914 začala první světová válka, muži byli povoláni na frontu a kontakty mezi jednotlivými státy byly znemožněny. Když se Steiner koncem války a pak zejména hned po ní pokoušel s velkým nasazením - v době revolučních bouří - zúrodnit podněty anthroposofie ve veřejném životě (úsilí o tzv. „trojčlenné uspořádání společnosti“), bylo nakonec jeho úsilí zmařeno politickými zásahy. Byly tu ovšem i některé úspěchy ve vnější aplikaci anthroposofie: založení první Waldorfské školy a položení základů anthroposofické pedagogiky v řadě pedagogických přednáškových cyklů; také nové umělecké podněty se začaly slibně rozvíjet (zejména nové pohybové umění - eurytmie); už během války bylo vybudováno a po válce skoro dobudováno centrum celého anthroposofického hnutí, tzv. Goetheanum v Dornachu u Basileje, v novém architektonickém slohu, podle plánů Rudolfa Steinera. Steiner měl kromě toho i možnost přispět základními směrnicemi a bohoslužebnými texty ke vzniku „Obce křesťanů“, nedogmatického hnutí pro náboženskou obnovu.

Tuto řadu slibných rozběhů zasáhla však nejtvrdší rána osudu - katastrofa požáru Goetheana na konci roku 1922. Skoro deset let práce nesčetných přátel anthroposofie bylo tímto požárem zničeno. Steiner si uvědomoval nejen tuto vnější tragédii. Upozorňoval, že ve vnější tragédii se zrcadlil v podstatě neuspokojivý stav celé Anthroposofické společnosti. Nezvládla tíživé okolnosti prvních deseti let své existence. Snažil se probudit zemské společnosti k intenzivnější činnosti. Přednáší, cestuje, mluví s vedoucími anthroposofy v jednotlivých zemích, ale zakouší jedno rozčarování za druhým. V březnu 1923 píše ze Stuttgartu: „Co se Společnosti týče, mohu vlastně říci jen tolik, že bych nejraději už s ní neměl nic společného. Všechno, co dělají jejich představenstva, se mi oškliví.“ A 11. května opět ze Stuttgartu: „Anthroposofická společnost tady nadále spí. Nedá se přivést k probuzení.“

Vidí, že Společnost, má-li procitnout k životu, potřebuje zásadní přebudování, jakýsi nový začátek ve změněné podobě. Založení nové „Všeobecné anthroposofické společnosti“ se uskutečnilo Vánočním sjezdem na rozhraní let 1923/24, k němuž se sjelo na 800 delegátů z různých zemí, v nichž anthroposofie už zapustila kořeny. Sjezd se konal na staveništi někdejšího Goetheana, v pomocné budově tehdejší stavby, tzv. Truhlárně, která byla pro potřebu tohoto Vánočního sjezdu rozšířena přístavbou.

Rudolf Steiner se ujal sám předsednictví nové Společnosti. Sám pro ni koncipoval stanovy, které pak byly projednávány a schváleny na Vánočním sjezdu. Liší se od běžných spolkových stanov, jsou vlastně jakýmsi myšlenkovým popisem podstaty a činnosti Anthroposofické společnosti a označovaly se později nejčastěji slovem „Principy“.

V členské příloze týdeníku „Das Goetheanum“ pak týden co týden načrtával svou představu, jak by měla nová Společnost pracovat. To jsou ty tzv. „Dopisy členům“, obsažené v této knížce.

Myšlenky „Dopisů“ mohou čtenáři připadat právě tak samozřejmé jako zase stěží uskutečnitelné. Nejsou to požadavky, ale ideály, jež by členové měli mít na zřeteli a k nimž by se z podnětů anthroposofie měli vědomě blížit. Takovým ideálem je například vědomí, že anthroposofie by neměla být teorií, uspokojující pouze lidské myšlení, nýbrž něčím, co má význam pro celek lidské bytosti a co se spojuje s celou osobností člověka. Je nám apoň trochu jasné, co je tím vyřčeno^ Na anthroposofických schůzkách by pak člověk měl prožívat, jak se anthroposofie projevuje různě u různých osobností, už proto, že každý k ní přistupuje s jinými otázkami. Právě zážitek rozmanitosti v působení anthroposofie na různé jednotlivce zjevuje neuvěřitelné bohatství anthroposofických myšlenek. Bohatství, které se člověku nesděluje, když se jí zabývá doma o samotě (což je ovšem také něco důležitého), ale když poznává její účinky na různé lidi při společné četbě. Proto říká Steiner ve třetím „dopise“: „V knihách o anthroposofii nacházíme jistý názor na svět. Na anthroposofických schůzkách by měl člověk *nacházet člověka*“. Je tomu skutečně tak na schůzkách našich poboček.

„Dopisy“ mluví i o tom, jaký by měl být obsah anthroposofických schůzek. Členové by neměli požadovat, aby se seznamovali pokaždé s něčím „novým“. Žadoucí by bylo, aby se pojednávalo znova a znova o základních anthroposofických poznatcích (tedy například o astrálním těle, o karmě, o hierarchii Exusiai), samozřejmě pokaždé z jiných hledisek. To je totiž cesta, jak tyto poznatky „znítemit“, zbavit je stínovosti, aby nebyly něčím pouze pro lidský rozum nebo pro lidskou paměti, ale aby pronikly do hlubších oblastí duševního života a staly se podnětem pro jednání ve světě. Jsou členové ochotni vydat se na tuto cestu?

Steiner připomíná i to, jak nesprávně přijímaná anthroposofie může probouzet nedobré stránky charakteru - povýšenost, tajnůstkářství, podceňování pozemských úkolů, sektářský přístup k životu. I v tomto smyslu se práce poboček může snadno dostat na scesti.

„Dopisy“ jsou v první řadě adresovány aktivním členům Společnosti, tj. přednášejícím, vedoucím skupin, předsedům poboček. Jim také platí nesmírně vážná slova o tom, jak šířit anthroposofii: že je přitom třeba odpovídat na otázky, které příslušné zájemce trápí, a často vystihnout i otázky nevyslovené. Že tedy aktivní práce pro Společnost znamená celoživotní úsilí o empatii a láskyplné porozumění druhým lidem. Pro takové porozumění je anthroposofie největší pomocí, ale právě jenom ta anthroposofie, kterou člověk přijímá celou svou bytostí, nejenom rozumem.

Od pátého „dopisu“ Steiner doprovází tyto texty ještě „Vůdčími myšlenkami“. Jejich původní smysl byl ten, že by určité poznatky měly v určité době ožívat v práci všech anthroposofických skupin a tím napomáhat vědomí sounáležitosti v Anthroposofické společnosti. Když se od konce září 1924 Steiner musel pro onemocnění stáhnout zpět z veřejné činnosti a ulehnout, pokračoval nicméně až do své smrti 30. března 1925 v uveřejňování těchto „Vůdčích myšlenek“, které pak už měly obecnější význam jako podněty pro práci poboček. Pro posílení vědomí sounáležitosti zdůrazňuje Steiner v „Dopisech“ i nezbytnost kontaktu a spolupráce aktivně působících členů.

„Dopisy členům“, „Vůdčí myšlenky“ a články v členské příloze časopisu „Das Goetheanum“, které následovaly po „Dopisech“ věnovaných práci ve Společnosti a zabývaly se především poznatky o působení archanděla Michaela v naší době, byly v rámci souborného vydání spisů R. Steinera zahrnuty společně do svazku GA 26.